

HISTORIA JAPONII

JŌMON 縄文

(XII tysiąclecie p.n.e. – IV w. p.n.e.)

Najwcześniejsze znaleziska archeologiczne w Japonii zaliczane są do okresu nazywanego *Mudoki bunka*, czyli ‘okresem kultury przedceramicznej’. Należą one do epoki paleolitu (jap. *Kyūsekkijidai*). W Japonii odkryto około 4500 stanowisk z późnego paleolitu i mimo kilku wpadek archeologicznych (min. fałszowanie i podkładanie artefaktów) udało się ustalić, że Wyspy Japońskie zasiedlone zostały już 500-200 tysięcy lat temu przez pierwsze humanoidy. W plejstocenie, dzięki lądowemu pomostowi łączącemu Archipelag z kontynentem przemieszczały się prymitywne ludy myśliwskie. Najwcześniejsza udokumentowana działalność homo sapiens na terenie współczesnej Japonii datowana jest na 130-32 tysiące lat temu, kiedy to pierwsi myśliwi w pogodni za przemieszczającymi się stadami mamutów i bizonów przeszli przez most lądowy łączący wyspy Japońskie z Kamczatką. Około 20 tysiąclecia p.n.e. na wyspy przybyła pierwsza protoeuropejska fala migracyjna z kontynentu - przodkowie dzisiejszych Ajnów. Drugą, późniejszą stanowiły polinezyjskie ludy protonegroidalne, które ruszyły w kierunku Polinezji z okolic Jawy i Sumatry i poprzez z wyspę Tsushima i Morze Japońskie dotarły także na Archipelag Japoński.

Zasiedlanie Wysp Japońskich trwało od 29 do 11 tysiąclecia p.n.e. W okresie datowanym na 10-11 tysięcy lat, czyli w neolicie, nastąpił koniec zlodowacenia i topnienie lodowców spowodowało podniesienie poziomu mórz o około 100 m i odcięcie wysp od kontynentu. W ten sposób pierwsi mieszkańcy wysp zostali oddzieleni od reszty świata.

JŌMON

Kultura Jōmon jest wytworem neolitycznych ludów zajmujących się zbieractwem i łowiectwem, o czym świadczą znaleziska archeologiczne, takie jak: kamienne topory, narzędzia z gładzonego kamienia, skrobaczki do skór, noże, groty do strzał i włóczni, narzędzia z rogu, kości i bambusa, harpuny oraz wędki.

Jōmończycy zamieszkiwali lepianki kryte strzechą, a ich społeczeństwo składało się z grup plemiennych rządzonych w systemie matriarchalnym.

Rekonstrukcja wioski w Sannai-Maruyama (źródło Sannai Maruyama Site)

Najbardziej pełny obraz życia w epoce Jōmon dają wykopaliska z Sannai-Maruyama (prefektura Aomori), gdzie odsłonięto 14 stanowisk, które składały się na osiedle zamieszkiwane nieprzerwanie przez 1500 lat. Osiedle to datowane jest na 3500-2000 r p.n.e. W jego skład wchodziły ziemianki zwane współcześnie *tateana*. Dzięki wykopaliskom w tym miejscu można prześledzić rozwój techniki wyrobu ceramiki, która stopniowo stawała się coraz bardziej ozdobna i barwiona ochrą.

Ceramika z okresu Jōmon.

Z czasem jōmończycy zaczęli ozdabiać naczynia w coraz bardziej fantazyjny sposób. Początkowo do ścianek naczyń doklejali elementy ozdobne lepione ręcznie, by później zacząć używać różnego rodzaju narzędzi do wykonywania wzorów. Najbardziej charakterystycznym wytworem tej epoki jest typ ceramiki określanej mianem „ceramiki sznurowej”.

Ceramika sznurowa

Ceramika sznurowa jōmon to naczynia gliniane wyrabiane bez użycia koła garncarskiego i ozdabiane ornamentami wygniatanymi w mokrej glinie. Wyodrębniono kilka typów charakterystycznych zdobień, między innymi ornamenty:

- sznurowe (powstające w wyniku owijania mokrego jeszcze naczynia sznurem i odciskania jego wzoru na powierzchni),
- muszolkowe (tworzone techniką odciskania wzoru muszli na mokrej powierzchni),
- patyczkowe (rysowane lub odciskane patykami),
- spiralne (fantazyjnie rysowane palcem lub rylcem na mokrej jeszcze glinie).

W Sannai-Maruyama znaleziono też sporo glinianych figurek *dōgu* (土具) zwanych ‘statuetkami z ziemi’. W całej Japonii do tej pory odkryto ich około 15 tysięcy, co stanowi spore źródło informacji na temat życia w epoce jōmon. *Dōgu* są figurkami z wypalanej gliny o wysokość do 40 cm. Najczęściej są to postacie kobiece o wyraźnie zarysowanych cechach płciowych: z wydatnymi biustami i obfitymi biodrami. Powszechnie uważa się, że stanowią przedstawienie Bogini Wielkiej Macierzy (podobnie jak europejska Wenus z Wilendorfu). Cechą charakterystyczną *dōgu* jest bogate zdobienie ornamentami. Większość figurek znaleziono zakopane u wejścia do ziemianek, dlatego przyjęło się traktować je jako wizerunki szamanek, które posiadały moc ochraniającą domostwa. Prawdopodobnie uważano je za przedmioty magiczne, talizmany gwarantujące bezpieczną ciążę i poród.

dōgu – rytualne „statuetki z ziemi”

Ponieważ znajdowane figurki często są porozbijane, naukowcy wysunęli teorię, że służyły one do rytuałów zapewniających płodność i odradzanie życia w przyrodzie. Przyjmuje się, że *dōgu* uśmiercano, co miało być magicznym sposobem na sprowadzenie nowego życia. Oprócz typowych

przysadzistych figurek znaleziono także ich płaską odmianę w kształcie krzyża (*itajō jūjigata*). Figurki tego typu także ozdobione są ornamentami i posiadają typowe trójkątne twarze z rozwartymi ustami, wydatne nosy oraz okrągłe lub migdałowate oczy.

Nieocenionym archiwum z okresu Jōmon okazały się także niepozorne *kaizuka* (貝塚), czyli ‘pagórki muszlowe’. Są one neolitycznymi wysypiskami śmieci, na które składano muszle zjadanych morskich mięczaków oraz inne odpadki. W *kaizuka* odkryto liczne ślady kultury materialnej: miniaturowe naczynia ceramiczne, gliniane kolczyki i wisiory, narzędzia kamienne, ozdoby z kości i rogu, haczyki, igły grzebienie, naczynia, zapinki z laki, bransoletki i plecionki z kory, wyroby z jadeitu i bursztynu.

Pagórki muszlowe dostarczyły też wiele informacji na temat codziennego życia mieszkańców osady, na przykład z czego składała się ich dieta. Znaleziono resztki pokarmu zwierzęcego w postaci szczątków: jeleni, dzików, wilków, lisów, wiewiórek, delfinów, bażantów, jastrzębi, dzikich kaczek, ryb i małży oraz pokarmów pochodzenia roślinnego: jagód, grzybów, kasztanów jadalnych, orzechów, owoców morwy, brzoskwiń, dzikich winogron, tykw czy prosa.

Po dokładniejszym zbadaniu znalezisk ustalono też, że spora część przedmiotów nie została wyprodukowana na miejscu, ale drogą handlu wymiennego została pozyskana z innych, często dość odległych miejsc (na przykład znaleziono obsydian pochodzący z Hokkaidō, groty strzał wykonane z asfaltu z prefektury Akita, jadeit pozyskany z prefektury Niigata oraz bursztyn z prefektury Iwate).

Kultura jōmon i jej przedstawiciele, określane obecnie mianem „Protojapończyków” zasiedlili stopniowo cały łańcuch wysp i władali tymi terenami nieprzerwanie przez około 8-10 tysięcy lat. W okolicach IV w p.n.e. kultura ta jednak zaczęła być spychana lub stopniowo wchłaniana przez wyższą kulturę, niesioną przez nowe fale migracji z Zachodu.

Ciekawe strony na temat wykopalisk w Sannai-Maruyama:

<http://sannaimaruyama.pref.aomori.jp/english/index.html>

http://archaeology.about.com/od/saterms/qt/sannai_maruyama.html

<http://www.hikyaku.com/gallery/english/sannai.html>